

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสงฆ์ฆาติการ

ในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

Administration in accordance with Good Governance by Administrative Monks

in Nopphitam District, Nakhon Si Thammarat Province

พระมหาภควัฒน์ กิตติภทโท (รัญจวน)¹ และ พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร²

Phramaha Pakawat Kittiphatto (Ranjaun)¹ and Phramaha Ekkawin Piyaweero²

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Master of Political Science, Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author: phramahapakawat@gmail.com

Retrieved 08-05-2024; Revised 17-07-2024; Accepted 02-08-2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสงฆ์ฆาติการ และ 2) แนวทางการส่งเสริมแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสงฆ์ฆาติการในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ พระภิกษุในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 120 รูป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสงฆ์ฆาติการในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.08) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หลักคุณธรรม ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.19) รองลงมาคือ หลักนิติธรรม ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.14) หลักการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.17) หลักความโปร่งใส ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.58 S.D. = 0.16) หลักความคุ้มค่า ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.53 S.D. = 0.18) และ หลักความรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.18) ตามลำดับ

2) แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสงฆ์ฆาติการในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช พระสงฆ์ฆาติการ ต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาอย่างใช้ในการบริหารงานอย่างจริงจัง โดยเฉพาะด้านหลักความรับผิดชอบ ซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญ เพราะพระสงฆ์ฆาติการ เป็นบุคคลที่มีอำนาจปกครองพระในวัด ดังนั้นความรับผิดชอบต่อหน้าที่จึงมีความสำคัญ

คำสำคัญ: การบริหารงาน ; หลักธรรมมาภิบาล ; พระสังฆาธิการ

Abstract

This Article aimed to study (1) to study administration according to the principles of good governance of the Administrative Monks and (2) guidelines for promoting administration according to the principles of good governance of the Administrative Monks in Nopphitam District Nakhon Si Thammarat Province. The sample group used Administrative Monks in Nopphitam District. Nakhon Si Thammarat Province, 120 monks, Important informants, 5 monks, choose specifically The tools used in the research are Questionnaires and in-depth interviews Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. and content analysis

The research finding were as follows:

1) Administration in accordance with Good Governance by Administrative Monks in Nopphitam District, Nakhon Si Thammarat Overall, every aspect was at the highest level, average ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.08). When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest average was moral principles, average ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.19), followed by The principles are the rule of law, average ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.14), the principle of participation, the average ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.17), the principle of transparency, the average ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.16), the principle of Cost – effectiveness or Economy. Mean ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.18) and Principles of Responsibility mean ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.18) respectively.

2) Guidelines for promoting administration according to the principles of good governance of the Administrative Monks in Nopphitam District Nakhon Si Thammarat Province Good governance principles must be applied seriously in administration. Especially in the area of responsibility. which is considered an important principle Because of the Administrative Monks Is a person who has authority over the monks in the temple. Therefore, responsibility for duties is important.

Keywords: Administration; Good Governance; Administrative Monks

บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์ โดยหลักคือ การปกครองตามคณะสงฆ์และทางศาสนา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และใช้คำว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อบังคับบัญชาดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้อยู่ในการปกครองเรียบร้อยดีงาม ส่วนการบริหาร

จะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้น ๆ ให้สำเร็จในการบริหารนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ พระสังฆาธิการ หมายถึง "พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์" มีเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระสังฆาธิการ มีความสำคัญจะต้องดูแลพระภิกษุและสามเณร ให้เป็นระเบียบ มีจริยวัตรตรงดงาม ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จึงนับว่า พระสังฆาธิการ เป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุและสามเณรไม่ให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษาจัดการวัด รักษาและบำรุงสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการอบรมศึกษาสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้สะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล (พีระพงษ์ มีพงษ์ธรรม, 2559) โดยพระสังฆาธิการมีหน้าที่ 6 ประการ คือ 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เนืองไปตามพระธรรมวินัยกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติประกาศพระบัญชา สมเด็จพระสังฆราชคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี 3) ระงับอธิกรณ์วินัยจรรย์การลงนิคหกรรมวินัยจรรย์ข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้น เจ้าคณะตำบล 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ 5) ควบคุมบังคับบัญชา เจ้าคณะ และเจ้าอาวาสตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย และ 6) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองของตน จากภารกิจทั้ง 6 ประการนี้พระสังฆาธิการ จึงมีความสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนา และช่วยสงเคราะห์สังคมตามวิถีทางและหลักธรรม ในพระพุทธศาสนาการที่จะทำให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าและมั่นคงคู่ประเทศไทยได้นั้นจะต้องมีพระสังฆาธิการเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยจรรโลงและพัฒนาพระพุทธศาสนา (พระสุระ สนิทชัย และรชพล ศรีขาวรส, 2562)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการบริหารงานคณะสงฆ์ที่ผ่านมา ใช้ทั้งพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ ฉบับต่าง ๆ ตลอดจนกฎระเบียบข้อบังคับที่ฝ่ายบ้านเมืองกำหนดมาเป็นกรอบในการบริหาร แต่พระพุทธศาสนา ในมุมมองของประชาชนกลับเห็นถึงความเสื่อมถอย โดยมีภาพปรากฏตามสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ บทความ วารสาร ตลอดจนสื่อสังคมออนไลน์ให้เห็นกันแทบทุกวัน ทำให้มุมมองของประชาชนทั่วไปที่ได้ทราบข่าวสารลดศรัทธาลง นอกจากนี้ จากการศึกษาของ พระครูสังฆรักษ์ธีรภัทร์ อธิธิปัญญา (กอนนิมิต) (2563), พระสุริโย รุ่งเรือง และ อธิวุฒิ หนัมนิ (2561), พระครูสิริธรรมวิสิฐ (พรสวัสดิ์ ฐิตธมโม), ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, พระครูใบฎีกาเวียง กิตติวณฺโณ (2565) พบว่า สาเหตุของปัญหาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง พระสงฆ์บางรูปมีทิฐิมาก ขาดวุฒิภาวะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ด้านศาสนศึกษา พระภิกษุหนุ่มและสามเณรมีอยู่น้อย พระหลวงตามีมากทำให้ขาดแคลนผู้เรียน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ วัดไม่สามารถจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานและมีคุณภาพทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำ

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดไปดำเนินการเอง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ขาดแผนและนโยบายส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ด้านการสาธารณูปการ ศักยภาพวัด ทำให้การจัดหางบประมาณมาสนับสนุนการสาธารณูปการได้น้อย ผู้วิจัยจึงมองว่าปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้น กับคณะสงฆ์นั้นมีการนำกฎหมายบ้านเมืองมาใช้มากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสังฆาธิการจะต้องมีองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารทั้งทางโลกและทางธรรมมาประกอบกัน เพื่อใช้ในการบริหารจัดการองค์กรและให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการทางโลกมากยิ่งขึ้น โดยจะต้องใช้การบริหารจัดการในเชิงรุกด้วยการนำหลักบริหารจัดการองค์กรที่ดี ที่เรียกว่าหลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความคุ้มค่า (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 116 ตอนที่ 63 วันที่ 10 สิงหาคม 2542) มาใช้ในการบริหารงานคณะสงฆ์ และเพื่อให้ผลลัพธ์ออกมามีประสิทธิภาพ พระสังฆาธิการต้องมีภาวะความเป็นผู้นำและมีมนุษยสัมพันธ์ในการบริหารงาน ตลอดจนการบริหารจัดการด้านบุคลากรและอาคารสถานที่ให้มีความเจริญในพุทธศาสนา ดังนั้นหากการวิจัยนี้จะสามารถเสนอแนวทาง การบริหารงานคณะสงฆ์ที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลให้เรียบร้อยดีงามและยั่งยืน ย่อมจะตอบโจทย์แนวโน้มของการปฏิรูปคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้

คณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบันมีวัดจำนวนทั้งหมด 626 วัด มีพระภิกษุ จำนวน 3,370 รูป โดยแบ่งเป็นคณะสงฆ์อำเภอหนองปีด้า มีวัดจำนวนทั้งหมด 19 วัด มีพระภิกษุจำนวน 120 รูป มีภารกิจหลัก คือ การบริหารงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน นำโดยเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ปฏิบัติหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารและมีเลขานุการทุกระดับเป็นฝ่ายปฏิบัติการ ปกติแล้วการบริหารงานคณะสงฆ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นมีการดำเนินงานกันเป็นปกติ แต่ยังมีปัญหาพระภิกษุในมุมมองของประชาชนทั่วไปที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม เหล่านี้ล้วนเป็นมูลเหตุของปัญหาในการบริหารงานคณะสงฆ์ ที่พระสังฆาธิการทุกระดับกำลังประสบอยู่จากข่าวของพระสงฆ์ที่มีความประพฤติผิดพระธรรมวินัยตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยจนถึงเรื่องใหญ่ เช่น พระภิกษุ สามเณร ในปกครองกระทำความผิดพระธรรมวินัยมากขึ้น หากดูจากพฤติกรรมพระภิกษุกรณีพระกับเงินทอง การวางตนที่ไม่เหมาะสมของพระ ขาดความสันโดษ ขาดการสำรวม ทำให้ภาพพจน์ของพระพุทธศาสนาหมัวหมอง วัดหลายแห่งเน้นการพัฒนาอาคารสถานที่มากกว่าการพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์ของการศึกษาอบรมพระภิกษุ สามเณร อีกทั้งปัญหาเรื่องของการใช้งบประมาณของคณะสงฆ์ที่สร้างวิกฤติศรัทธาอยู่ในขณะนี้ ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงนำเอาแนวคิดหลักการบริหารกิจการที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาลมาเป็นประเด็นในการศึกษาวิเคราะห์การบริหารงานคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารงานคณะสงฆ์ เพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กรถือเป็นการสร้างสามัญสำนึกที่ดีต่อการบริหารงาน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งในอำเภอหนองปีด้า ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงสนใจศึกษาแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการเพื่อต้องการทราบถึงพระภิกษุในเขตอำเภอหนองปีด้าว่ามีความคิดเห็นต่อการบริหารงานที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการเพียงใด ซึ่งสะท้อนมุมมองศักยภาพของการบริหารงานคณะสงฆ์

ในภาพรวมของพระสังฆาธิการ ทั้งนี้เพื่อที่จะนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้มานำเสนอต่อพระสังฆาธิการในระดับเจ้าคณะผู้ปกครองนำไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การบริหารกิจการของคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยอันดีงาม และเกิดความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองปีดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2) เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองปีดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองปีดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล (good governance) หรือ good governance ในภาษาอังกฤษ หมายถึงหลักการบริหารจัดการที่ดี อันเกี่ยวข้องกับนโยบายของส่วนราชการและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์การ สำหรับรัฐบาลไทย ได้วางหลักของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีไว้ว่า ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักสำนึกรับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า โดย 1) หลักนิติธรรม หมายถึงการตรากฎหมาย กฎ กติกาที่ต้องเป็นธรรม การบังคับใช้เป็นไปตามกฎ กติกาที่ตกลงกันได้ ดำเนินถึงสิทธิ เสรีภาพ ความยุติธรรมของสมาชิก 2) หลักคุณธรรม หมายถึงการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีความซื่อสัตย์จริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต 3) หลักความโปร่งใส หมายถึงสุจริตไม่คดโกง หรือมีความหมายตรงกันข้ามกับการทุจริตคอร์รัปชั่น เป็นความหมายในเชิงบวก 4) หลักการมีส่วนร่วม หมายถึงการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองและทางการบริหาร การตัดสินใจที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร การให้ข้อมูลแก่ประชาชน การแสดงความคิดเห็น การให้คำปรึกษา การร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมควบคุมงานสาธารณะ 5) หลักสำนึกรับผิดชอบ หมายถึงการตระหนักในสิทธิหน้าที่ สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจต่อปัญหาสาธารณะ ความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาสาธารณะ การเคารพในความเห็นที่แตกต่าง และความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบต่อการทำของตน และ 6) หลักความคุ้มค่า หมายถึงการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ใช้อย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ แข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน โดยมุ่งประโยชน์สูงสุด (สถาบันพระปกเกล้า, 2558)

2. การบริหารงานคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2535 ได้ระบุว่า พระสังฆาธิการ มีอำนาจหน้าที่ในดำเนินงานด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) **ด้านการปกครอง** เป็นการดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในวัด คำนึงถึงพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายบ้านเมือง ตระหนักถึงความเจริญ มั่นคงของวัด โดยการพัฒนาวัดให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนชุมชนและสังคม มีส่วนร่วมของประชาชน ควบคุมกำกับชุมชนส่วนรวมตามเป้าของ “บวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน”

2) **ด้านศาสนศึกษา** เป็นการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุ สามเณร ให้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาต่าง ๆ ทุก ๆ วิธี ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อเป็นองค์ความรู้ รักษาตนและหมู่คณะ พัฒนาตนเองให้มีความรู้และใช้ความรู้อบรมสั่งสอนแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เพื่อเป็นการสร้าง ศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนาสืบไป

3) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** เป็นการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อช่วยเหลือแก่เด็กผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้มีโอกาสรับการศึกษา ตามกำลัง สติปัญญา พร้อมทั้งให้การอบรมสั่งสอน ด้วยความรัก เมตตา เอาใจใส่ ชัดเจนเขาเหล่านั้นทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อสร้างให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4) **ด้านการเผยแผ่** เป็นการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศาสนธรรมแก่ประชาชน ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นี้ พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด ถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้น จะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม ทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

5) **ด้านสาธารณูปการ** เป็นการบำรุงรักษาและส่งเสริมการสร้างวัดให้เป็นที่ยอมรับประโยชน์แก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้วัฒนาสถาพรสืบไป โดยปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถาน อันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม

6) **ด้านสาธารณสงเคราะห์** เป็นงานที่พระสงฆ์ทำเพื่อสาธารณชน โดยบริหารจัดการตามหลัก ซึ่งไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และ ไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง ได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณร การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้ ผู้ประสบ ภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการสาธารณสงเคราะห์ นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

สรุปได้ว่า การบริหารงานคณะสงฆ์ เป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่ต้องตระหนักถึงความสำคัญ เป็นอย่างยิ่ง เพราะความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ เกิดขึ้นจากความสำเร็จของการบริหารจัดการ

ของพระสังฆาธิการแต่ละระดับ โดยมีขอบข่ายการบริหารงาน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่ 5) ด้านสาธารณูปการ และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอ นบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้ค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัย ดังนี้

พระจักรี วิจักษณ์ (สิทธิสุวรรณ) และ กันตภณ หนูทองแก้ว (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต)” พบว่า (1) หลักคุณธรรม ต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม มีความเสียสละ มีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (2) หลักนิติธรรม ต้องมีความเคารพในพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง รวมถึงกฎหมายบ้านเมือง (3) หลักความโปร่งใส ต้องมีการเปิดเผยข้อมูล สามารถตรวจสอบได้ ควรส่งเสริมให้มีการจัดทำรายรับ-รายจ่าย ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตรงไปตรงมา (4) หลักการมีส่วนร่วม ต้องกระจายงานให้แก่บุคคลผู้เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง โดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล พร้อมทั้งรับฟังปัญหาและข้อเสนอต่าง ๆ (5) หลักความรับผิดชอบ ต้องมีความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติอย่างถ่องแท้ มีความรับผิดชอบในงาน (6) หลักความคุ้มค่า ต้องสามารถที่จะจัดสรรทรัพยากรที่มีให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดและมีความประหยัด

พระครูสังฆรักษ์ธีรภัทร์ อธิธิปัญญา (กองนิมิต) (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของคณะสงฆ์อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของคณะสงฆ์อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า 1) คณะสงฆ์ขาดการปฏิบัติงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 2) ขาดระบบในการตรวจสอบบัญชีรับจ่ายของวัด 3) ขาดระบบในการตรวจตราคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะ คือ 1) แต่งตั้งคณะทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ 2) พัฒนาระบบในการตรวจสอบบัญชีรับจ่ายของ วัด และ 3) มีการตรวจตราคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

พระศักดิ์สาคร มหาวิริโย (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส จังหวัดขอนแก่น” พบว่า สภาพการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลระดับเจ้าอาวาส จังหวัดขอนแก่น ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับ คือ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยหลักนิติธรรม และหลักความรับผิดชอบ

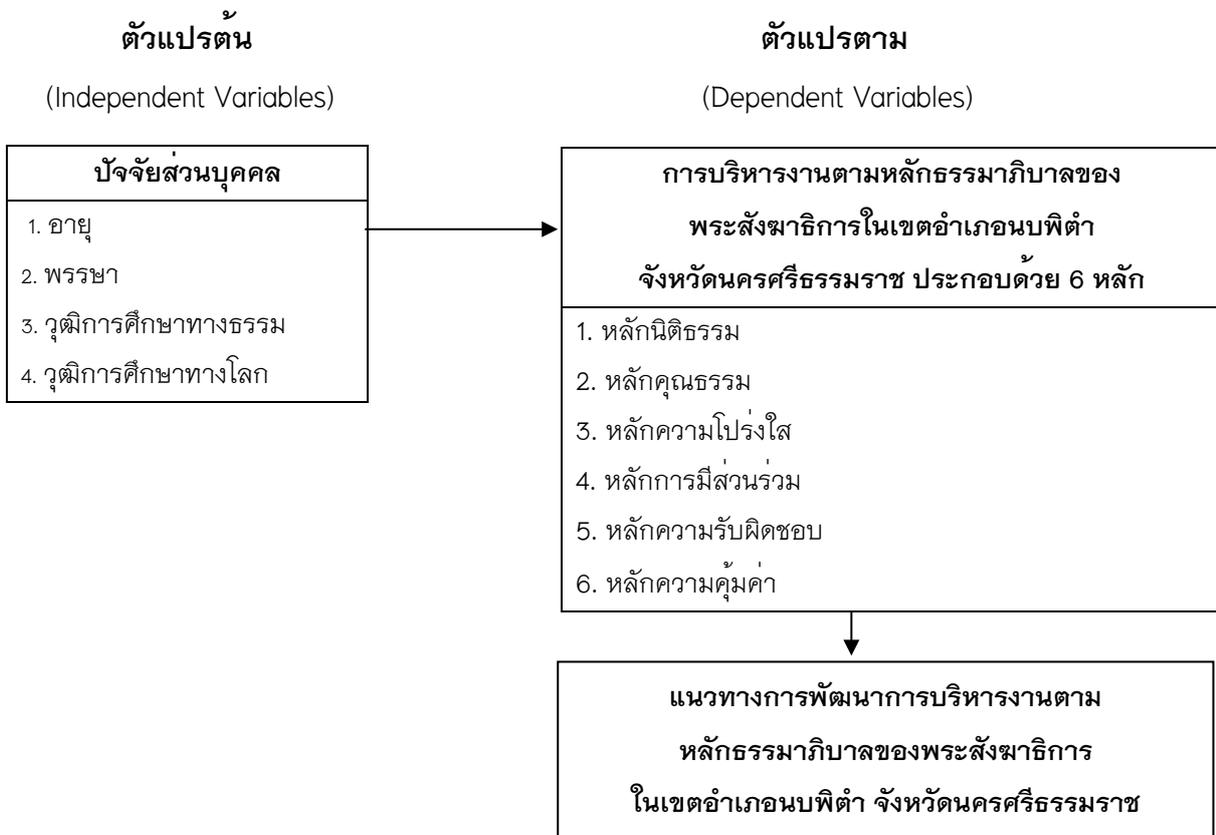
วุฒิพงษ์ พิมพ์ชาติ และ วินัย ผลเจริญ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลในเขตปกครองสงฆ์ อำเภอไชยพิสัย จังหวัดบึงกาฬ” พบว่า 1) พระสงฆ์และสามเณรมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาและข้อเสนอแนะ ได้แก่ ด้านนิติธรรม ควรมีการวางกฎระเบียบของวัดในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัย ด้านคุณธรรม ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในวัด ด้านความโปร่งใส การจัดซื้อ-จัดสร้างสิ่งต่าง ๆ ภายในวัด ควรเป็นไปตามแบบแผนด้วยความบริสุทธิ์ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ด้านการมีส่วนร่วม

ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณรและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด ด้านความรับผิดชอบต่อ ควรปรับปรุงระบบการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ด้านหลักความคุ้มค่า การจัดซื้อ-จัดสร้าง ต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด

พระปลัดเวชยันต์ ลีตสทุโธ และวาริญา ม่วงเกลี้ยง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลในยุคปัจจุบัน พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในวัด ประกอบด้วย 1)หลักความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง 2) หลักความเหมาะสม หมายถึง ความรู้บริหารจัดการองค์การของเจ้าอาวาส 3)หลักความบริสุทธิ์โปร่งใสของพระสังฆาธิการแยกออกเป็นกรวางนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ 4)หลักความยุติธรรมโดยปราศจากอคติ ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารวัดประกอบด้วย การมีปัญญา มีวินัย กล้าตัดสินใจ รอบรู้และทำตนให้เป็นตัวอย่าง และหลักอธิปไตยธรรม 7 มีการหมั่นประชุมกัน เป็นต้น ส่วนการบริหารวัดในยุคปัจจุบันอาศัยหลักของพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายบ้านเมืองในการบริหารวัด

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย (Research design) การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประชากรทั้งหมดในการศึกษา คือ พระภิกษุในเขตอำเภอหนองพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 120 รูป ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ผู้วิจัยกำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอหนองพิดำ เจ้าอาวาสวัดนพรัตนาราม, เจ้าคณะตำบลหนองพิดำ (รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลกะหรอ) เจ้าอาวาสวัดบ่อน้ำร้อนนพรัตนาราม, เจ้าคณะตำบลนาแห้ว เจ้าอาวาสวัดในตุล, เจ้าอาวาสวัดใหม่ไทยเจริญ และ เจ้าอาวาสวัดเขาเหล็ก จำนวน 5 รูป

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ (1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) จำนวน 4 ข้อ เป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) (2) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น 6 ด้าน เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) จำนวน 36 ข้อ เป็นแบบประเมินค่าระดับการปฏิบัติแบบ Rating Scale โดยจำแนกระดับการปฏิบัติออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ และ (3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นข้อคำถามปลายเปิดที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ส่วนแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง ประกอบ 2 ตอน คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้ เครื่องมือทั้งหมดตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach s alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .983

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการในช่วงเดือนมีนาคม–เมษายน 2567 ผู้วิจัยได้ประสานเจ้าคณะอำเภอหนองพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ทั้ง 120 ชุด ส่วนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการนัดหมายวันเวลาตามกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญพร้อมและสะดวก โดยผู้วิจัยได้ประสานงานไว้ล่วงหน้า ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยขออนุญาตใช้การจดบันทึก การบันทึกภาพและบันทึกเสียงร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลตามรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดังนี้ (1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทั้งหมด (2) ลงรหัส (Coding) โดยนำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้อง เรียบร้อย แล้วนำมาลงรหัสตามที่กำหนดไว้ (3) การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยวิธีการเชิง

ปริมาณ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยคำนวณทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนต่าง ๆ ได้แก่ 1) คุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง 2) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ 41 ปีขึ้นไป จำนวน 49 รูป คิดเป็นร้อยละ 40.80 มีพรรษา 11 พรรษาขึ้นไป จำนวน 64 รูป คิดเป็นร้อยละ 53.30 มีวุฒิการศึกษาทางธรรม นักธรรมชั้นเอก จำนวน 83 รูป คิดเป็นร้อยละ 69.20 และมีวุฒิการศึกษาทางโลก ระดับปริญญาตรี จำนวน 65 รูป คิดเป็นร้อยละ 53.30

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทุกหลักธรรม

(N = 120)

ข้อ	การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช	ระดับความ คิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	หลักนิติธรรม	4.60	0.14	มากที่สุด
2.	หลักคุณธรรม	4.64	0.19	มากที่สุด
3.	หลักความโปร่งใส	4.58	0.16	มากที่สุด
4.	หลักการมีส่วนร่วม	4.60	0.17	มากที่สุด
5.	หลักความรับผิดชอบ	4.51	0.18	มากที่สุด
6.	หลักความคุ้มค่า	4.53	0.18	มากที่สุด
โดยรวม		4.58	0.08	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทุกหลักธรรม ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.08) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายหลักธรรม พบว่า หลักธรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หลักคุณธรรม ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.19) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ หลักนิติธรรม ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.14)

และ หลักการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.17) อยู่ในระดับมากที่สุด และหลักธรรมที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุดคือ หลักความรับผิดชอบ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.18) อยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2. ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์กับผู้บริหารคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ในประเด็นความคิดเห็น เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขต อำเภอหนองพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาแล้วบรรยาย (Descriptive) ให้เหตุผลสรุปประเด็นใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความ รับผิดชอบ และ 6) หลักความคุ้มค่า ดังนี้

ด้านนิติธรรม ได้แก่ ควรใช้อำนาจของกฎหมายกฎระเบียบ ข้อบังคับในการบริหารคณะสงฆ์ด้วยความ เป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ด้านคุณธรรม ได้แก่ ควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ความพิการสภาพทางกาย ใช้หลักคุณธรรมในการปกครอง ระหว่างเจ้าอาวาสกับพระผู้ใต้บังคับบัญชาของตน

ด้านความโปร่งใส ได้แก่ ควรมีการปรับปรุงสารสนเทศ ปรับปรุงกลไกการจัดการทรัพย์สิน รายรับ-รายจ่าย อย่างโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา เปิดโอกาส ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลา และมีกระบวนการให้ประชาชน ตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจน

ด้านการมีส่วนร่วม ได้แก่ วัดควรเปิดโอกาสให้ผู้พระภิกษุ สามเณรและผู้เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมในการ ช่วยผลักดันการทำงานของวัด และติดตามประเมินผลงานได้อย่างเหมาะสม ควรเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปให้ความรู้พระสงฆ์ในวัด เพื่อวัดจะได้มีการพัฒนาไป ในทางที่ดีขึ้น

ด้านความรับผิดชอบ ได้แก่ คณะสงฆ์ควรแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และผลงานต่อ เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยความรับผิดชอบนั้นควรอยู่ในระดับที่สนองต่อความคาดหวัง รวมทั้งการแสดงถึง ความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้น

ด้านความคุ้มค่า ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองพิดำ ควรพัฒนาตนเองให้มีความสามารถ ในการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยรณรงค์ให้คนในองค์กรมีความประหยัดใช้ ของอย่างคุ้มค่า มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ในการทำงานของบุคลากร และวัดควรสร้างเสริมให้บุคลากรมีความตระหนักและใช้วัสดุอุปกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ สูงสุดยิ่ง ๆ ขึ้นไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอหนองพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยหลักคุณธรรม มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า และ หลักความรับผิดชอบ ตามลำดับ เหตุผลที่

เป็นเช่นนี้ เนื่องจาก หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวทางในการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ใน ความถูกต้องเป็นธรรม ตามหลักพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งพระสังฆาธิการ เป็นกลุ่มคนในสังคมและมีสถานะสูงกว่าประชาชนทั่วไป ดังนั้นการนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารหรือปกครองพระในความรับผิดชอบย่อมสามารถปฏิบัติได้ง่ายกว่ากลุ่มคนที่สังกัดภาครัฐหรือภาคเอกชน สอดคล้องกับการศึกษาของ พระจักรี วิจักขณ์ (สิทธิสุวรรณ) และ กันตภณ หนูทองแก้ว (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต)” พบว่า (1) ด้านการใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) โดยรวมทั้ง 6 หลัก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ผลการวิจัยพบว่า หลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ หลักความรับผิดชอบ ส่วนหลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พระศักดิ์สาคร มหาวิริโย (2564) ได้ศึกษา วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ระดับเจ้าอาวาส จังหวัดขอนแก่น ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ระดับเจ้าอาวาส โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ หลักคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 หลักความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 หลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 หลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 หลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 และหลักความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการวัด คือ หลักนิติธรรม การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ความคุ้มค่า ความโปร่งใส และหลักคุณธรรม ซึ่งมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัดได้นำมาประยุกต์ใช้ และเมื่อนำหลักธรรมาภิบาลไปบูรณาการกับการบริหารจัดการวัดแล้ว การปกครองที่บกพร่องทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

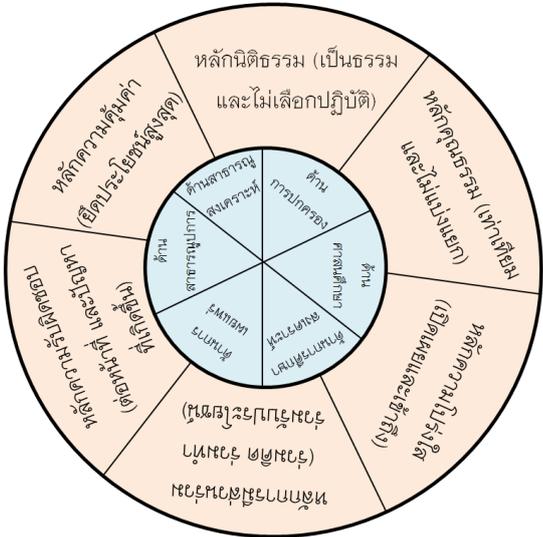
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ พระสังฆาธิการต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานตามภารกิจของพระสังฆาธิการ ได้แก่ 1) ควรใช้อำนาจของกฎหมายกฎระเบียบข้อบังคับในการบริหารคณะสงฆ์ด้วยความเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) ควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ความพิการสภาพทางกาย ใช้หลักคุณธรรมในการปกครอง ระหว่างเจ้าอาวาสกับพระผู้ใต้บังคับบัญชาของตน 3) ควรมีการปรับปรุงสารสนเทศ ปรับปรุงกลไกการจัดการทรัพย์สิน รายรับ-รายจ่าย อย่างโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลา และมีกระบวนการให้ประชาชน ตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน 4) วัดควรเปิดโอกาสให้ผู้พระภิกษุ สามเณรและผู้เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมในการช่วยผลักดันการทำงานของวัด และติดตามประเมินผลงานได้อย่างเหมาะสม ควรเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปให้ความรู้พระสงฆ์ในวัด 5) คณะสงฆ์ควรแสดง

ความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ และผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยความรับผิดชอบนั้นควรอยู่ในระดับที่สนองต่อความคาดหวัง รวมทั้งการแสดงถึงความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้น และ

6) พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองพิดำ ควรพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยธรรมาภิบาลให้คนในองค์กร มีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ในการทำงานของบุคลากร และวัดตรวจสอบส่งเสริมให้บุคลากรมีความตระหนักและใช้วัสดุอุปกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดยิ่ง ๆ ขึ้นไป สอดคล้องกับการศึกษาของ วุฒิพงษ์ พิมพ์ชาติ และ วินัย ผลเจริญ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลในเขตปกครองสงฆ์ อำเภอไชยพิสัย จังหวัดบึงกาฬ” พบว่ามีแนวทางส่งเสริม ด้านนิติธรรม ควรมีการวางกฎระเบียบของวัดในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักพระธรรมวินัย ด้านคุณธรรม ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในวัด ด้านความโปร่งใส การจัดซื้อ-จัดสร้างสิ่งต่าง ๆ ภายในวัด ควรเป็นไปตามแบบแผนด้วยความบริสุทธิ์ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ด้านการมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณรและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด ด้านความรับผิดชอบ ควรปรับปรุงระบบการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร ด้านหลักความคุ้มค่า การจัดซื้อ-จัดสร้าง ต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด และสอดคล้องกับผู้วิจัยที่มีความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปกครองของพระสังฆาธิการมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการปกครองดังกล่าวเป็นบทบาทหน้าที่ที่กำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติคณะพระสงฆ์ พ.ศ.2535 และหลักธรรมาภิบาลสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกองค์กรเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองพิดำ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานตามที่ได้รับมอบหมาย ดังปรากฏตามแผนภาพที่ 1

จากภาพสรุปได้ว่า แนวทางการบริหารดังนี้ 1) หลักนิติธรรม ควรใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการบริหารคณะสงฆ์ด้วยความเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ 2) หลักคุณธรรม ยึดหลักการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมโดยไม่แบ่งแยกถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ 3) หลักความโปร่งใส ควรมีการนำสารสนเทศมาใช้ในการเปิดเผยข้อมูล และเพิ่มมีช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 4) หลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ รวมทั้งเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกไปถวญความรู้แก่พระสงฆ์ 5) หลักความรับผิดชอบ มีการแสดงความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ และสร้างสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และ 6) หลักความคุ้มค่า มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าที่สุด ซึ่งเมื่อมีกระบวนการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอย่างเข้มแข็ง ย่อมนำไปสู่การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ คณะสงฆ์อยู่ในระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม มีส่วนร่วมทั้งในวัดและนอกวัด มีการเผยแพร่ข้อมูลและสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งต้องเกิดความคุ้มค่าและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

สรุป

พระสังฆาธิการ เป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อย ติงาม ของคณะสงฆ์จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และ การสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น การนำ“หลักธรรมาภิบาล” ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางในการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ใน ความถูกต้องเป็นธรรม มาใช้ในการบริหารงานภายในวัด ย่อมเป็นสิ่งที่ดีและเป็นคุณกับพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) พระสังฆาธิการในเขตอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้อย่างเกิดประสิทธิภาพต่อไปและสามารถนำผลวิจัยไปเผยแพร่ถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงาน

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรมีการฝึกอบรมหรือให้ความรู้กับพระที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นพระสังฆาธิการ เพื่อให้การบริหารงานตามภารกิจของพระสังฆาธิการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2) ควรศึกษาอิทธิพลของธรรมาภิบาลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสังฆรักษ์ธีรภัทร์ อิทธิปัญญา (กอนิมิต). (2563). *การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลของคณะสงฆ์อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี* [สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].
- พระครูสิริธรรมวิสิฐ (พรสวัสดิ์ ฐิตธมฺโม), ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, พระครูใบฎีกาเวียง กิตติวณฺโณ. (2565). การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 13(2), 78–92.
- พระจักรี วิจักษณ์ (สิทธิสุวรรณ) และ กันตภณ หนูทองแก้ว. (2562). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต). *วารสารปัญญา*, 26(2), 51–62.
- พระปลัดเวชยันต์ ฐิตสทุโธ และ วาสิญา ม่วงเกลี้ยง. (2566). การบริหารวัดตามหลักธรรมาภิบาลในยุคปัจจุบัน. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 6(3), 152–164.
- พระศักดิ์สาคร มหาวิริโย. (2564). การบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 3(1), 1–16.
- พระสุระ สนิทชัย และ รัชพล ศรีขาวรส. (2562). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 9(1), 326–336.
- พระสุริโย รุ่งเรือง และ ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2561). บริหารจัดการคณะสงฆ์ไทยอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ. *วารสารสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2), 101–115.
- พีระพงษ์ มีพงษ์ธรรม. (2559). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 1(1), 31–41
- วุฒิพงษ์ พิมพ์ธาตุ และ วินัย ผลเจริญ. (2566). การบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลในเขตปกครองสงฆ์ อำเภอไชยพิสัย จังหวัดบึงกาฬ. *วารสารศึกษิตาลัย วัดศรีสุมังคัล*, 4(2), 99–110.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2558). *ธรรมาภิบาล: หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่*. สถาบันพระปกเกล้า.